

Ministerie van Financiën

Het Blauwe Boekje

De economie en overheidsfinanciën in grafieken en tabellen

2018 - 2019

Van ons allemaal **Voor ons allemaal**

Ministerie van Financiën
Directie Algemene Financiële en Economische Politiek (AFEP)

September 2018

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 De Nederlandse Economie 4

1.1 Economische indicatoren.....	5
1.2 Arbeid	11
1.3 Huishoudens en inkomen	19
1.4 Vermogens en schulden	25
1.5 Inkomensongelijkheid en armoede	28
1.6 Huizenmarkt en huizenbezit	32
1.7 Klimaat en energie	36
1.8 Financiële sector	38

Hoofdstuk 2 Overheidsfinanciën 40

2.1. EMU-saldo en -schuld	41
2.2. Overheidsinkomsten.....	46
2.2.1. Indirecte belastingen	50
2.2.2. Directe belastingen	51
2.3. Overheidsuitgaven	58
2.3.1. Zorg	60
2.3.2. Sociale Zaken en Werkgelegenheid	64
2.3.3. Onderwijs	70
2.3.4. Rentelasten	73

Hoofdstuk 1

De Nederlandse Economie

1.1. Economische Indicatoren

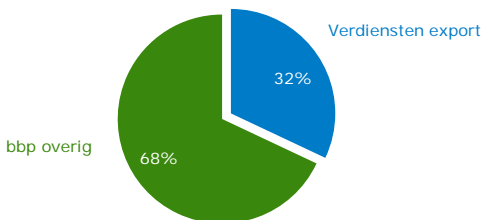
Het bbp van Nederland is meer dan 770 miljard...

1.1.1. Kerncijfers Nederlandse economie		
	2018	2019
bbp (waarde in werkelijke prijzen, mld.)	772,7	812,8
bbp per hoofd	44 873	46 982
bbp-groei (in %)	2,8	2,6
Inflatie (hicp, in %)	1,6	2,5
Bevolking (in miljoenen)	17,2	17,3
Beroepsbevolking (in miljoenen)	9,1	9,2
Werkloosheid (in %)	3,9	3,5
Bruto modaal inkomen	35 000	36 000
EMU-schuld (% bbp)	53,1	49,6
EMU-saldo (% bbp)	0,8	1,0

Bron: CPB

... de totale verdiensite aan de export is goed voor 32 procent van het bbp.

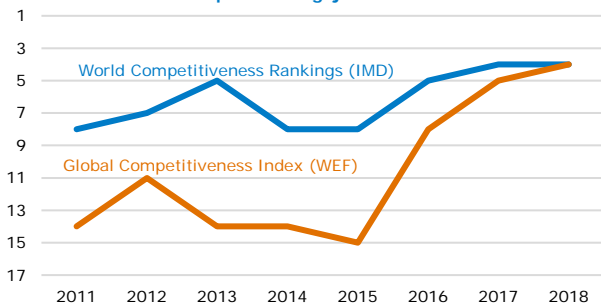
1.1.3 Verdiensite export (% bbp), 2018

Bron: CBS

Nederland heeft een goed ondernemersklimaat...

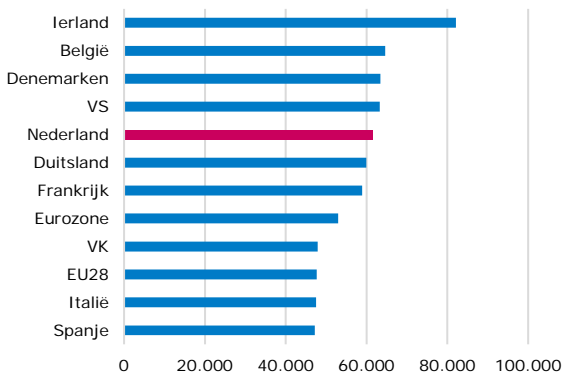
1.1.4. Nederlandse positie ranglijst indices concurrentiekracht

Bron: IMD en WEF

...en een hoge arbeidsproductiviteit.

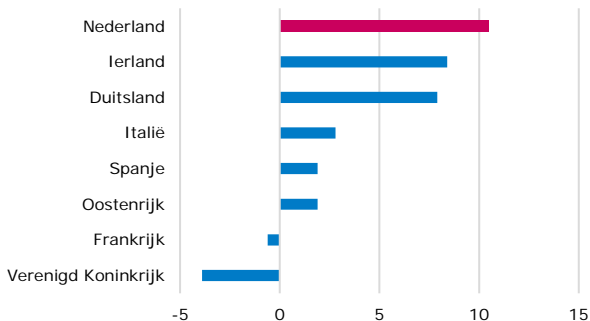
1.1.5. Bbp per gewerkt uur (in USD), 2016

Bron: OESO

Nederland heeft een groot overschot op de lopende rekening.

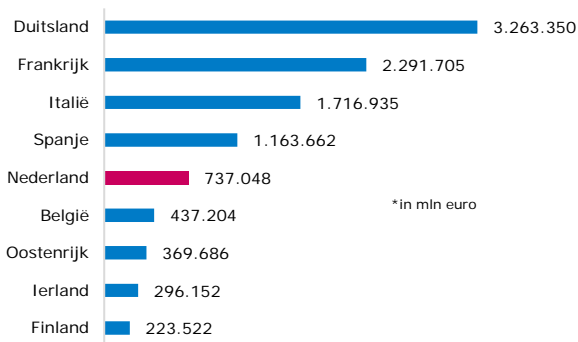
1.1.5. Lopende rekening (% bbp), 2017

Bron: Eurostat

Nederland is de vijfde economie van de eurozone...

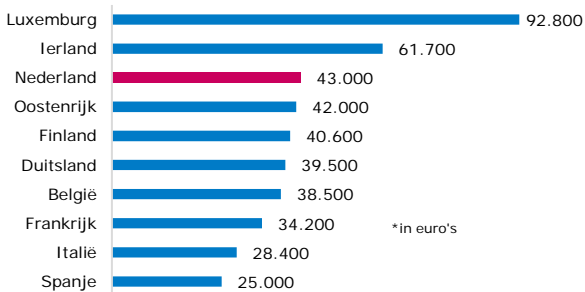
1.1.6. Bbp Nederland in internationaal opzicht*, 2017

Bron: Europese Commissie

...maar gekeken naar het BBP per hoofd van de bevolking neemt Nederland de derde positie in.

1.1.7. Bbp per hoofd in internationaal opzicht, 2017

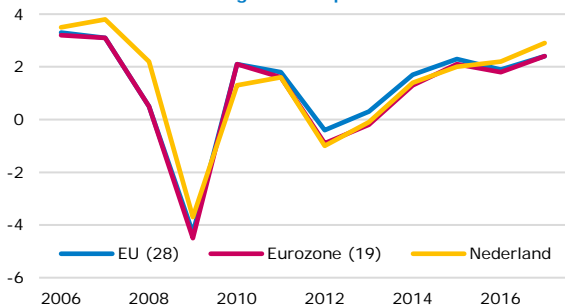

Bron: Europese Commissie

De Nederlandse BBP-groei hangt samen met de Eurozone als geheel.

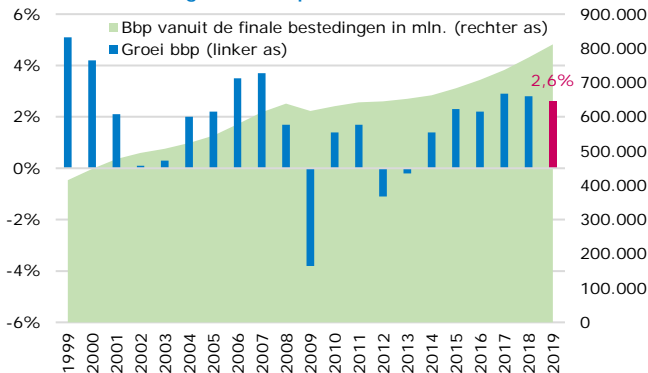
1.1.8. Nederlands BBP-groei ten opzichte van EU/Eurozone

Bron: Europese Commissie

In 2019 groeit het BBP met 2,6 procent...

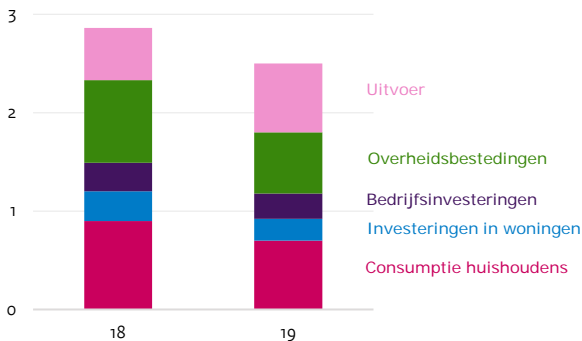
1.1.9. Ontwikkeling van het bbp

Bron: CBS en CPB

...de groei is in 2018 en 2019 breed gedragen.

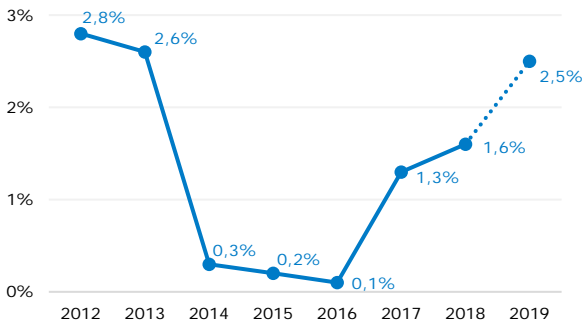
1.1.10. Opbouw economische groei in procenten

Bron: CPB

Volgens de raming trekt de inflatie verder aan.

1.1.11. Inflatie Nederland (hicp)

Bron: CPB en CBS

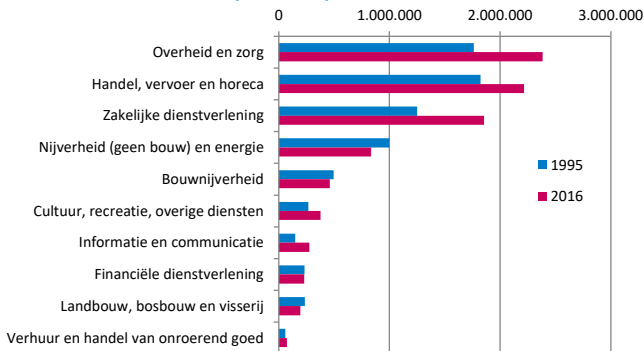
1.2. Arbeid

1.2.1. Kerncijfers Arbeid, 2017		
	Aantal personen	Als percentage van werkzame beroepsbevolking
Bevolking 15-75 jaar	12 870 000	
Beroepsbevolking	9 017 000	
Werkzame beroepsbevolking	8 579 000	
Werkloze beroepsbevolking	438 000	
Positie in de werkkring		
<i>Werknemer</i>	7 154 000	83,4%
Werknemer met vaste arbeidsrelatie	5 206 000	
Werknemer met flexibele arbeidsrelatie	1 948 000	
<i>Zelfstandige</i>	1 425 000	16,6%
Zelfstandige zonder personeel (zzp)	1 055 000	
Zelfstandige met personeel	342 000	
Meewerkend gezinslid	29 000	
Arbeidsduur		
<i>Deeltijd</i>		
Totaal deeltijd	4 170 000	48,6%
Minder dan 20 uur per week	1 618 000	
20 tot 35 uur per week	2 552 000	
<i>Voltijd</i>		
Totaal voltijd (35 uur of meer)	4 409 000	51,4%
Bruto arbeidsparticipatie	70,1%	
Netto arbeidsparticipatie	66,7%	

Bron: CBS

De meeste Nederlanders werken binnen de sector 'overheid en zorg'.

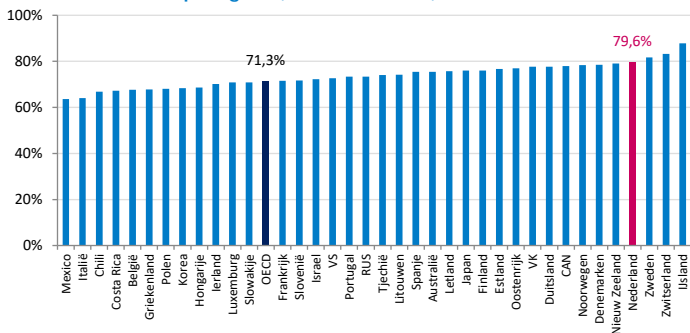
1.2.2. Aantal werkzame personen per sector, 2016

Bron: CBS

Nederland kent een hoge arbeidsparticipatie...

1.2.3. Participatiegraad, internationaal*, 2016

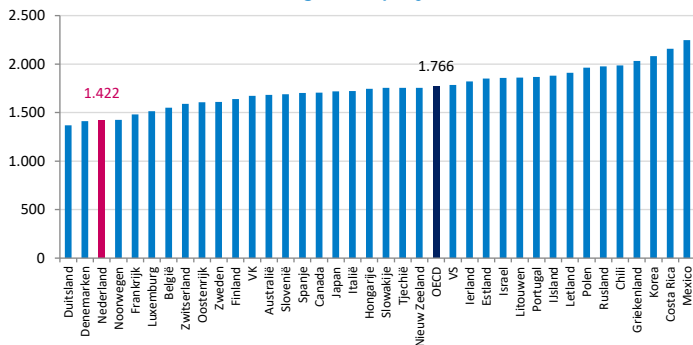

* OECD neemt als definitie van beroepsbevolking de bevolking tussen 15 en 64 jaar;
CBS hanteert bevolking tussen 15 en 75 jaar.

Bron: OECD

...maar Nederlanders werken gemiddeld weinig uren...

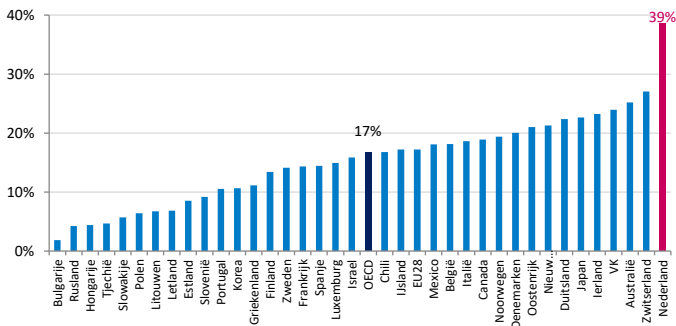
1.2.4. Totaal aantal uren gewerkt per jaar, 2015

Bron: OESO

... door het hoge percentage dat deeltijd werkt...

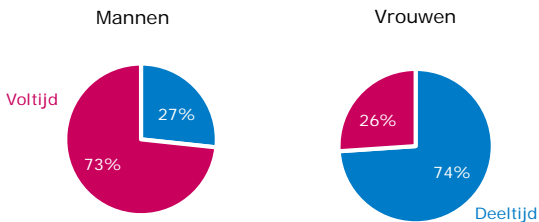
1.2.5. Percentage parttime banen, 2016 (<30 uur per week)

Bron: OESO

...dit komt vaker voor onder vrouwen dan mannen.

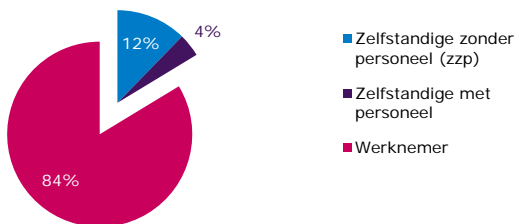
1.2.6. Verdeling mannen vrouwen, voltijd en deeltijd, 2017

Bron: CBS

Ongeveer 12% van de werkenden is zzp'er...

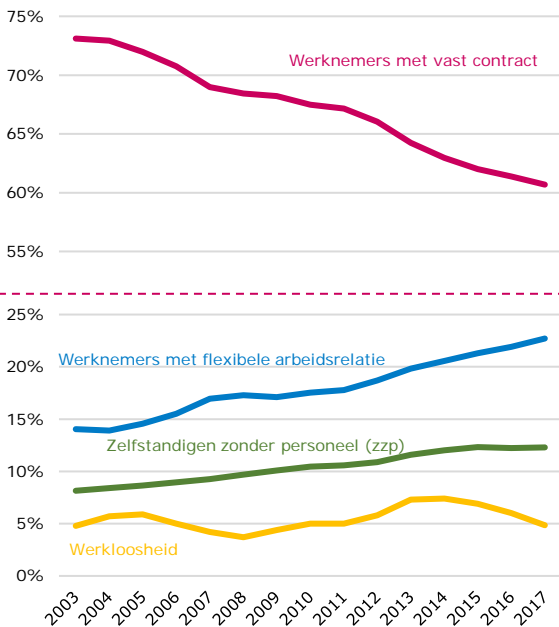
1.2.7. Aandeel zelfstandigen, 2017

Bron: CBS

...een aandeel dat is toegenomen...

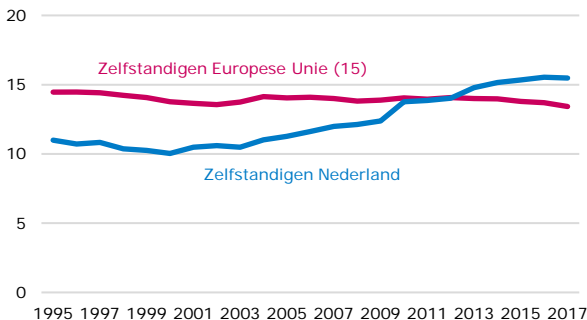
1.2.8. Soorten arbeidsrelaties

Bron: CBS

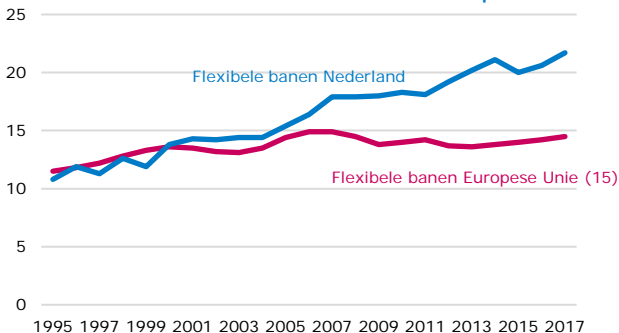
...en sneller groeit in Nederland dan het Europees gemiddelde.

1.2.9. Aandeel zelfstandigen Nederland en Europese Unie

Bron: Eurostat

1.2.10 Aandeel flexibele banen Nederland en Europese UNie

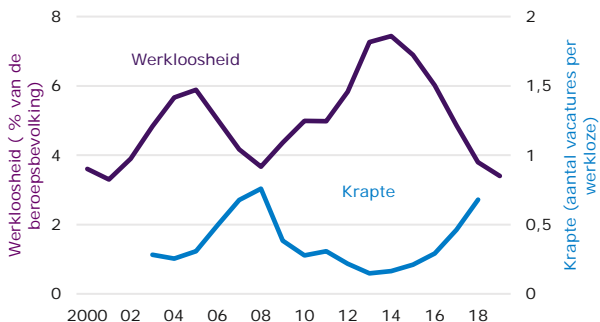

Bron: Eurostat

De werkloosheid daalt en krapte nemen toe...

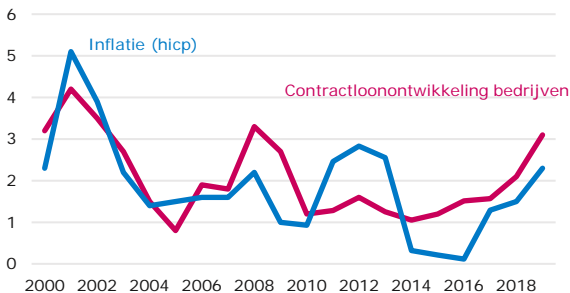
1.2.11. Werkloosheid en vacatures

Bron: CPB

...loongroei en inflatie trekken daardoor aan.

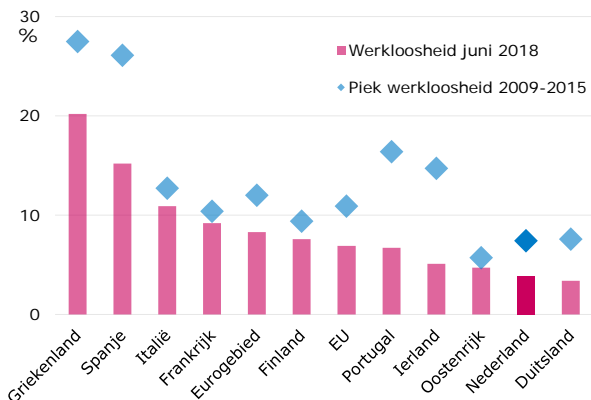
1.2.12 Loongroei en inflatie

Bron: CPB

De werkloosheid is in Europees perspectief laag.

1.2.13. Werkloosheid internationaal

Bron: Eurostat

1.3. Huishoudens en Inkomen

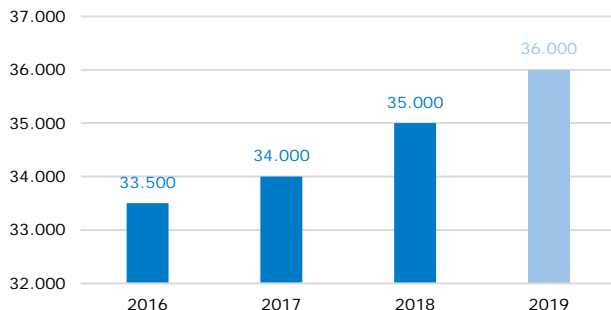
In 2016 was het mediaan bruto inkomen voor een huishouden €50 100...

1.3.1. Overzicht huishoudens, 2016	
Aantal huishoudens	7 619 800
Gemiddelde grote huishouden	2,2
Gemiddeld bruto inkomen	64 100
Mediaan bruto inkomen	50 100
Gemiddeld besteedbaar inkomen	39 700
Mediaan besteedbaar inkomen	33 300

Bron: CBS en CPB

... en was het modaal bruto inkomen voor een persoon €33 500.

1.3.2. Bruto modaal inkomen per persoon in euro's

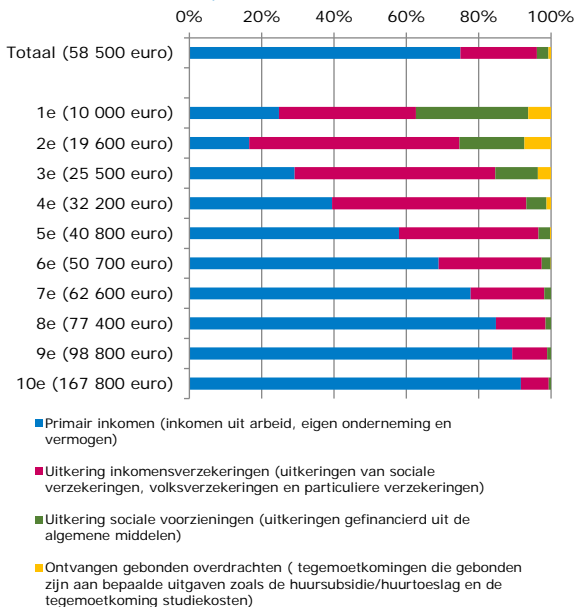

Bron: CPB

Uitkeringen vormen een kwart van dit bruto-inkomen...

... en dit aandeel neemt af naarmate het inkomen stijgt.

1.3.3. Samenstelling van het bruto inkomen naar deciel van huishoudens*, 2014

* Tussen haakjes staat het gemiddelde brutojaarinkomen per inkomensgroep

Bron: CBS

Meer dan een derde van de huishoudens is eenpersoons...

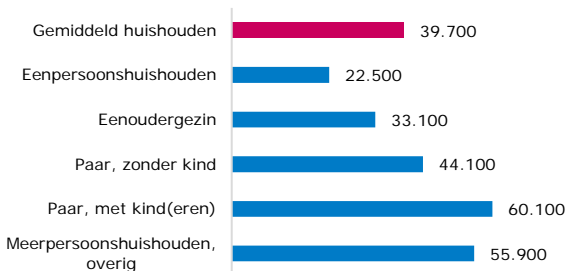
1.3.4. Samenstelling huishoudens, 2016

Bron: CBS

...en die hebben gemiddeld een besteedbaar inkomen van €22 500

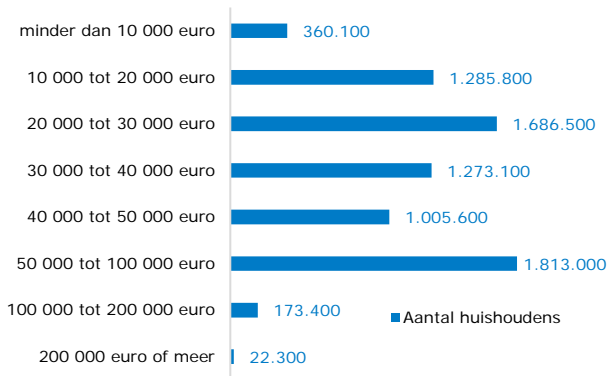
1.3.5. Gemiddeld besteedbaar inkomen huishoudens, 2016

Bron: CBS

Er zijn meer dan 2 miljoen huishoudens met een besteedbaar inkomen boven de €50.000...

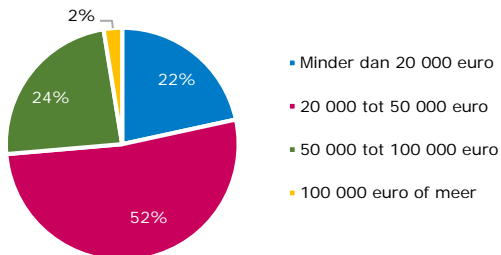
1.3.6. Aantal huishoudens naar besteedbaar inkomen, 2016

Bron: CBS

...dit is 26% van de huishoudens.

1.3.7. Besteedbaar inkomen huishoudens, 2016

Bron: CBS

Een persvoorlichter verdient twee keer zoveel als een loodgieter.

1.3.8. Bruto jaarsalaris per beroep, 2017			
Functie	Minimum	Mediaan	Maximum
Voorzitter RvB middelgrote org.	324.000	479.000	631.900
Commercieel directeur	121.500	182.400	207.200
Directeur groot ziekenhuis		173.000	
Minister		152.800	
SG ministerie		131.000	
Lid Tweede Kamer		107.600	
Fiscalist	71.400	100.800	119.900
Wethouder middelgrote stad		87.800	
Universitair docent	57.600	65.750	73.900
Wetgevingsjurist	49.100	61.000	72.900
Journalist dagblad	48.000	58.100	69.700
Persvoorlichter	41.900	53.100	64.300
Leraar Tweedegraads VO	36.100	45.600	55.100
Leraar basisschool	33.700	40.850	48.000
Politieagent B	31.100	40.300	49.500
Promovendus	30.400	34.600	38.800
Buschauffeur	32.700	34.200	40.900
Secretaresse	28.200	32.800	38.000
Medewerker Klantenservice	22.000	26.600	29.100
Loodgieter	19.000	24.300	25.900
Kapper	19.900	23.500	27.500
Soldaat	16.600	22.800	29.000
Stratenmaker	19.500	22.200	24.300
Wettelijk minimumloon		18.784	

Bron: Elsevier en Berenschot, salarisoverzicht 2017

Positieve koopkrachtontwikkeling in 2019: 96% van de huishoudens gaat erop vooruit.

1.3.9. Koopkrachtontwikkeling, 2019			
	Omvang	Mediane koopkrachtontwikkeling	Aandeel positief
	% van totaal	% per jaar	% van groep
Inkomensniveau			
1 ^e (<=115% WML*)	20	1,1	92
2 ^e (115-184% WML)	20	1,7	96
3 ^e (184-268% WML)	20	1,6	96
4 ^e (268-390% WML)	20	1,7	97
5 ^e (>390% WML)	20	1,6	97
Inkomensbron			
Werkenden	63	1,6	96
Uitkeringsgerechtigden	9	0,9	93
Gepensioneerden	26	1,5	97
Huishoudtype			
Tweeverdieners	52	1,6	96
Alleenstaanden	43	1,4	95
Alleenverdieners	6	1,7	95
Gezinssamenstelling			
Met kinderen	25	1,6	93
Zonder kinderen	50	1,6	96
Alle huishoudens	100	1,6	96

Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

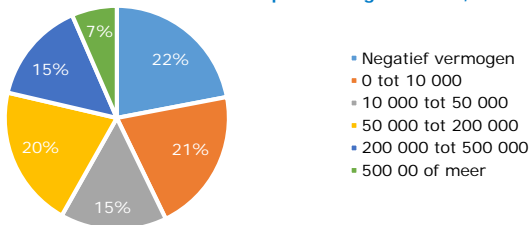
*WML = wettelijk minimumloon (19.130 euro bruto)

1.4. Vermogens en schulden

Vermogens zijn tussen huishoudens scheef verdeeld...

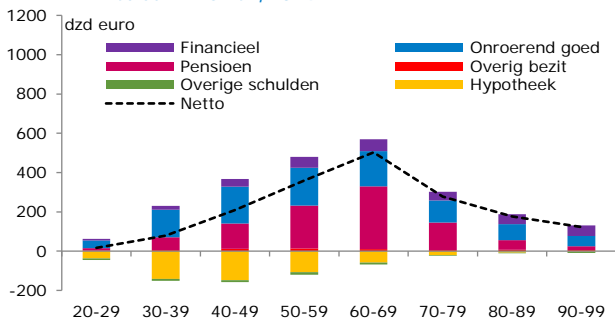
1.4.1. Aandeel huishoudens per vermogensklasse, 2016

Bron: CBS

... dit komt onder andere doordat de vermogenspositie van huishoudens verandert over de levensloop.

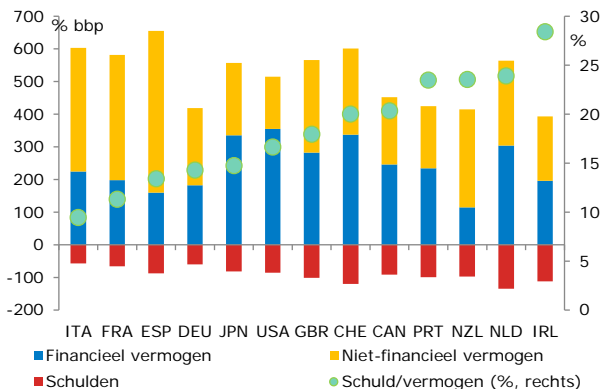
1.4.2. Vermogens en schulden van huishoudens met een mediaan inkomen, 2014

Bron: CPB

De gemiddelde schulden van Nederlandse huishoudens (vooral hypotheek) zijn hoog in verhouding tot de vermogens...

1.4.3. Balans van huishoudens in internationaal perspectief, 2013

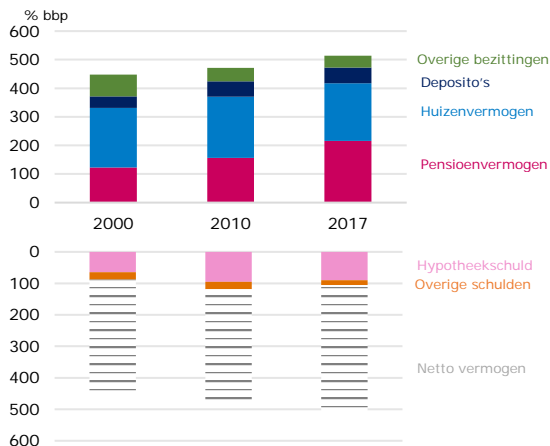

Bron: IMF

*Financieel vermogen is inclusief pensioenaanspraken.

...deze schulden laten een licht dalende trend zien.

1.4.4. Nederlandse vermogens en schulden als procent bbp

Bron: DNB

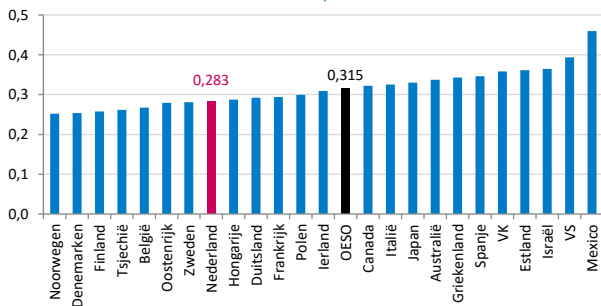
1.5. Inkomensongelijkheid en armoede

Er zijn verschillende indicatoren voor het meten van ongelijkheid.

- De **Gini-coëfficiënt**. De waarde van de Gini varieert tussen de één (waarbij al het inkomen bij één individu of huishouden ligt) en de nul (waarbij ieder persoon of huishouden hetzelfde inkomen heeft). De Gini weegt impliciet inkomensveranderingen van lage inkomensgroepen zwaarder dan die van hoge inkomens. Gini kan voor zowel bruto als besteedbaar inkomen berekend worden.
- De **relatieve interkwartielafstand (relatieve IKA)** geeft het verschil tussen het 75^e en 25^e inkomenspercentiel gedeeld door het mediaan inkomen weer. Dit is maatstaf van de ongelijkheid in het midden van de inkomensverdeling.
- De **80/20 ratio** toont het inkomensaandeel van de top 20% in verhouding tot de onderste 20%.
- De **90/10 ratio** toont de verhouding tussen het inkomensaandeel van de top 10% en de onderste 10%.

Ongelijkheid van inkomens is in internationaal perspectief in Nederland aan de lage kant...

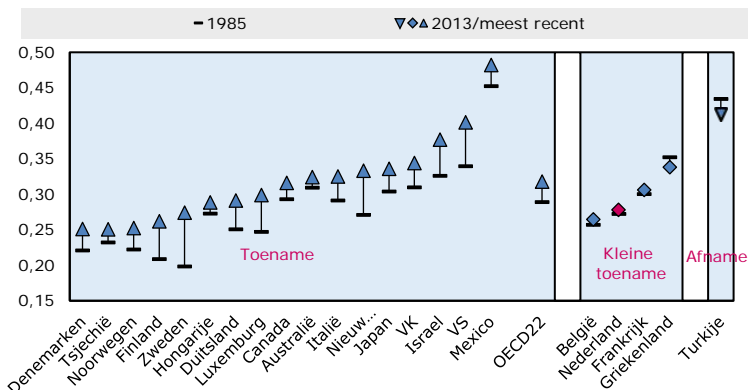
1.5.1. Gini besteedbaar inkomen, 2014

Bron: OECD

...en stabiel.

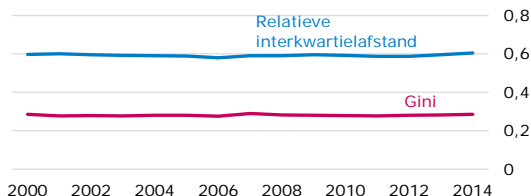
1.5.2. Ontwikkeling internationale inkomensongelijkheid (gini 1985 en 2013)

Bron: OECD

De ongelijkheid in Nederland is, als vooral gekeken wordt naar de middeninkomens, constant...

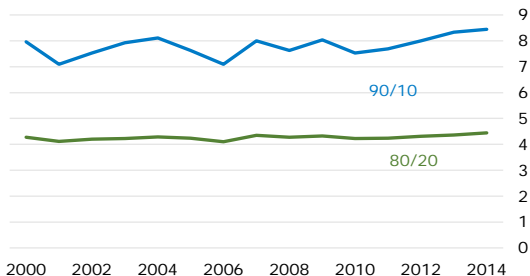
1.5.3. De relatieve IKA en Gini van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen

Bron: CBS

... maar, gekeken naar de inkomensuiteersten, is er sprake van een lichte stijging in ongelijkheid.

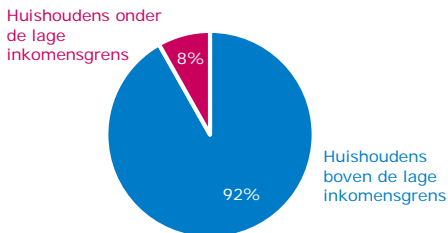
1.5.4. De 80/20 en 90/10 ratio van het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen

Bron: CBS

Ongeveer 700.000 huishoudens vallen onder de lage inkomensgrens en zijn volgens de CBS-definitie arm...

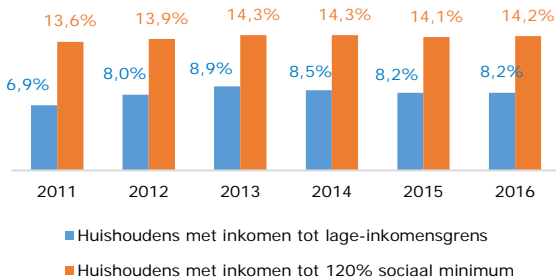
1.5.5. Aandeel huishoudens onder lage inkomensgrens, 2016

Bron: CBS

...een aandeel dat een licht dalende trend laat zien sinds het hoogtepunt van de crisis.

1.5.6. Aandeel huishoudens onder lage inkomensgrens

Bron: CBS

1.6. Huizenmarkt en huizenbezit

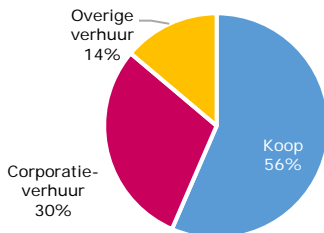
De Nederlandse woningvoorraad telt 7,7 miljoen woningen...

1.6.1. Kerngegevens aantal koop en huurwoningen, 2017	
Gemiddelde verkoopprijs woning	263 295
Aantal verkochte woningen (12 maanden)	241 860
Totale woningvoorraad	7 686 000
Aantal koopwoningen	4 343 000
Aantal huurwoningen	3 343 000
waarvan corporatie gereguleerd (sociale huur)	2 278 000

Bron: CBS en Staat van de Volkshuisvesting 2018

... waarvan 56 procent koop en 44 procent huur is...

1.6.2. Verdeling koop- en huurwoningen, 2018

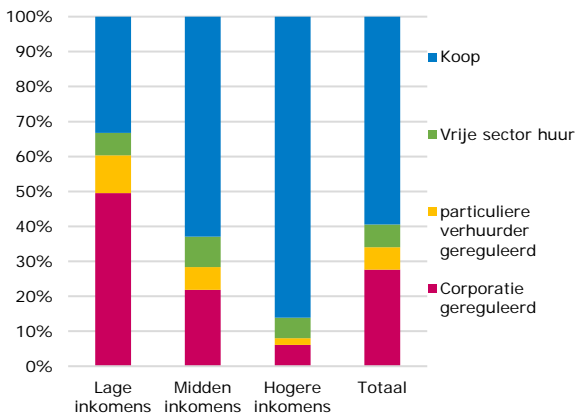

Bron: Staat van de Volkshuisvesting 2018

...de sociale huur concentreert zich bij de lage inkomens.

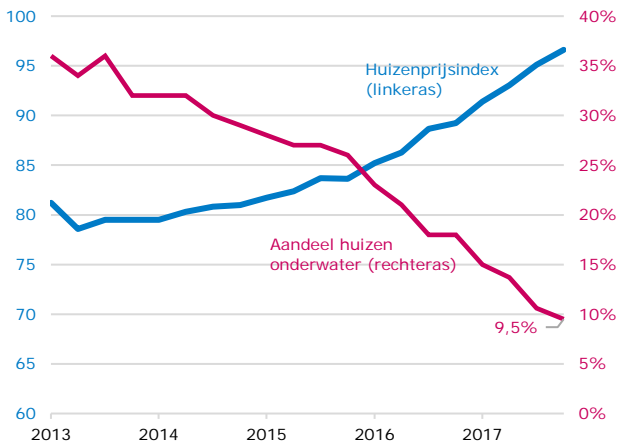
1.6.3. Type doelgroep naar segment woningmarkt, 2015

Bron: Staat van de Volkshuisvesting 2017

Het aantal huishoudens met een onderwaterhypothec neemt af en is 9,5% eind 2017...

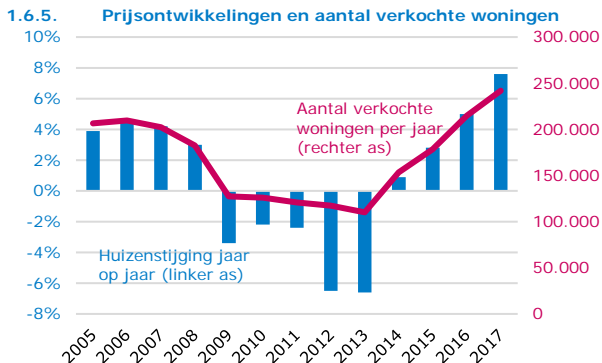
1.6.4. Aantal huizen onderwater* en prijsindex

Bron: DNB

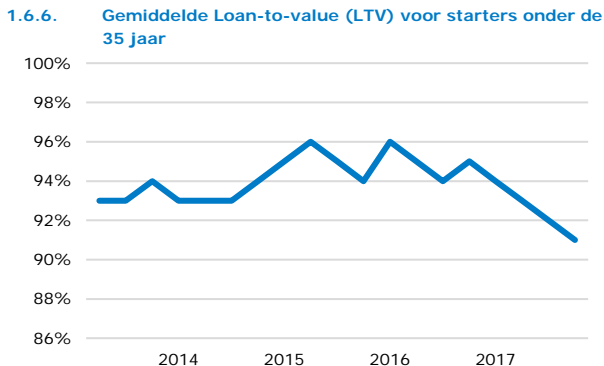
*percentage huishoudens met woningwaarde lager dan de hypotheekschuld

...dit komt vooral omdat de huizenprijzen sterk zijn gestegen.

Bron: CBS

De gemiddelde LTV voor starters is gedaald.

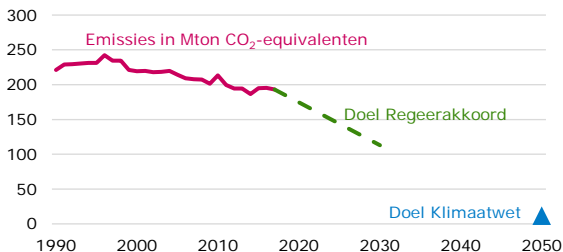

Bron: DNB

1.7. Klimaat en Energie

Het regeerakkoord heeft als doel de uitstoot van broeikasgassen te verminderen...

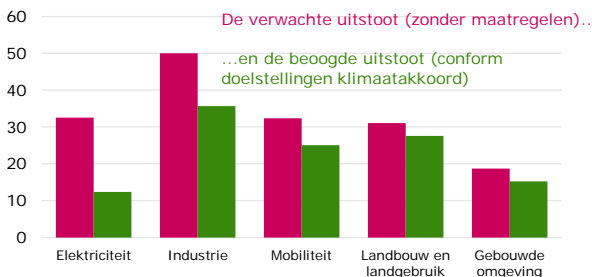
1.7.1. Uitstoot broeikasgassen en doelstelling kabinet

Bron: Compendium voor de Leefomgeving

...deze opgave wordt verschillend gedragen per sector.

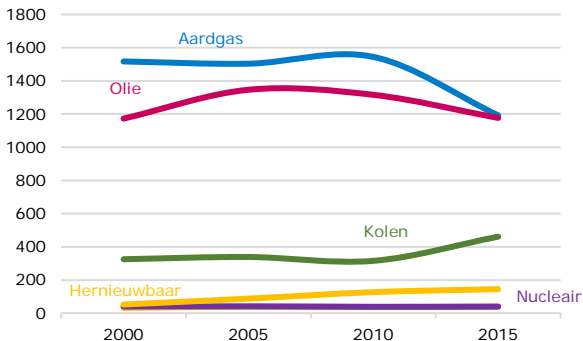
1.7.2. Projectie uitstoot in 2030 sectoren (Mton CO₂-eq.)

Bron: klimaatakkoord.nl en PBL

Aandeel hernieuwbare energie in energieverbruik is licht toegenomen.

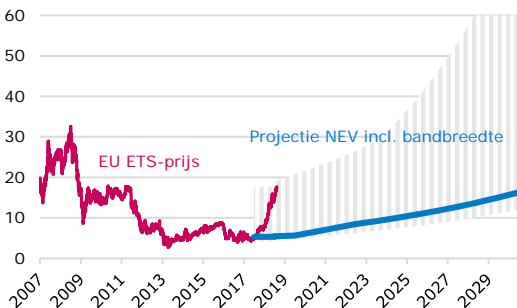
1.7.3. Primair energieverbruik (PJ)

Bron: CBS

Hervorming van EU ETS lijkt de CO₂-prijs op te drijven.

1.7.4. ETS-prijs per tCO₂ en raming NEV 2017 (PBL)

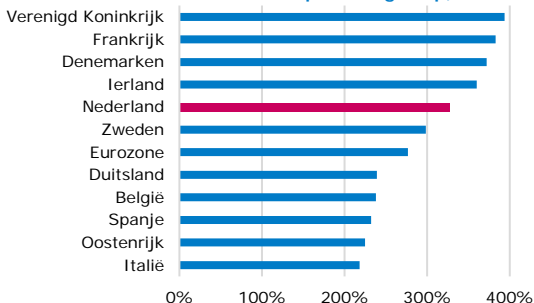

Bron: Quandl en PBL

1.8. Financiële sector

Nederland kent een grote bankensector...

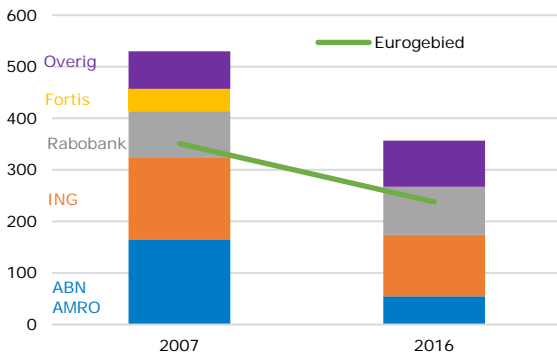
1.8.1. Balanstotaal banken als percentage bbp, 2018

Bron: ECB

...sinds de crisis is de grootte van de sector afgenomen...

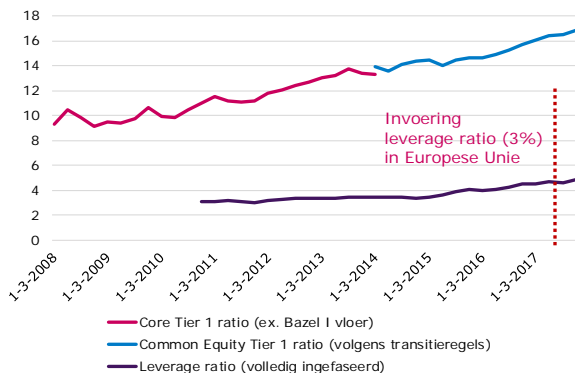
1.8.2. Balanstotaal Nederlandse bankwezen (% bbp)

Bron: DNB

... en zijn de kapitaalratio's van banken toegenomen.

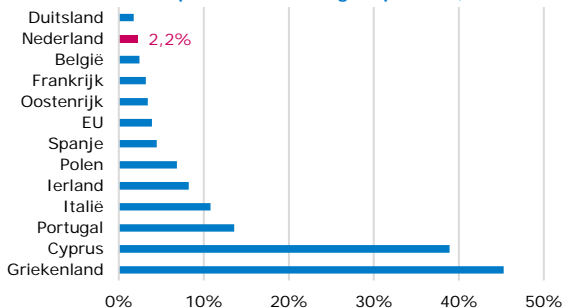
1.8.3. Kapitaalratio's banken in Europese Unie en Nederland

Bron: Miljoenennota 2019

Nederlandse banken hebben weinig slecht presterende leningen op hun balans.

1.8.4. Ratio niet presterende leningen¹ per land, 2018

Bron: European Banking Authority

¹Non-performing loans (NPL) and advances / total gross loans and advances. NPL is een lening aan een bedrijf dat zijn betalingsverplichtingen voor die lening niet nakomt.

Hoofdstuk 2

Overheidsfinanciën

2.1. EMU-saldo en schuld

2.1.1. EMU-saldo en sschuld		
	2018	2019
	<i>in miljarden</i>	
Overheidsinkomsten	284,8	303,1
Overheids netto-uitgaven	277,8	293,3
EMU-saldo centrale overheid	7,0	9,8
EMU-saldo decentrale overheid	-1,2	-1,5
Feitelijk EMU-saldo	5,8	8,3
Feitelijk EMU-saldo (in procenten bbp)	0,8%	1,0%
EMU-schuld	410	404
EMU-schuld (in procenten BBP)	53,1%	49,6%

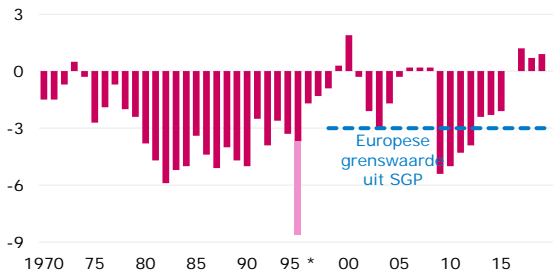
Bron: Financiën

Het EMU-saldo is het verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid. Inkomsten en uitgaven worden daarbij geboekt in het jaar dat economische waarde gecreëerd wordt of wanneer een recht dan wel verplichting ontstaat.

De EMU-schuld is gedefinieerd als de geconsolideerde overheidsschuld, gewaardeerd tegen nominale waarde, exclusief de transitorische schuld en de schuld op de titel financiële derivaten. Door het verschil in waarderingsgrondslag is de som van de schuldtitels van de EMU-schuld (nominaal) niet gelijk aan de som van de schuldtitels in de nationale rekeningen (marktwaaarde). De schuld bestaat uit de titels: chartaal geld, kortlopende waardepapieren, obligaties, kortlopende leningen en langlopende leningen.

Het EMU-saldo is de komende jaren positief, maar dat is zeldzaam...

2.1.2. Ontwikkeling in EMU-saldo (in procenten bbp)

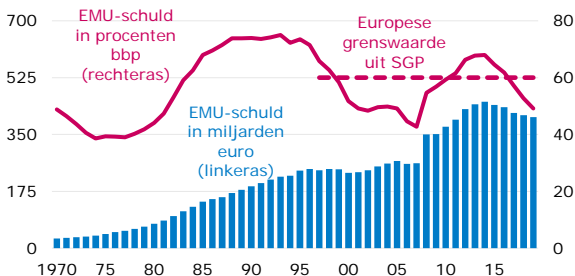

* Het EMU-saldo 1995 wordt vertekend door een eenmalige uitgave van 4,9 procent bbp vanwege de balansverkorting tussen Rijk en woningcorporaties in dat jaar.

Bron: Financiën

... de EMU-schuld neemt af, doordat het Rijk meer geld ontvangt dan het uitgeeft.

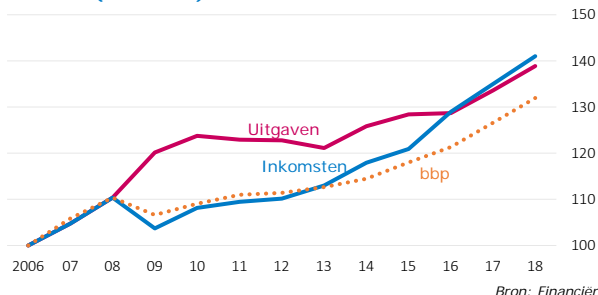
2.1.3. Ontwikkeling in EMU-schuld

Bron: Financiën

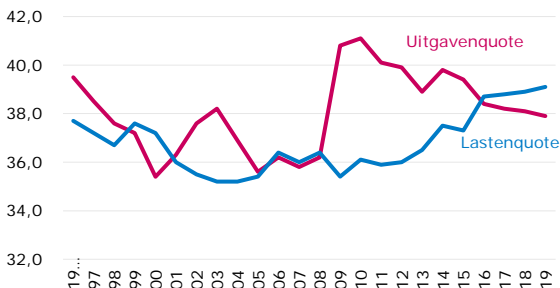
Na de crisis vertegenwoordigen overheidsinkomsten en -uitgaven een groter deel van het bbp...

2.1.4 Ontwikkeling uitgaven, inkomsten en economie (2006=100)

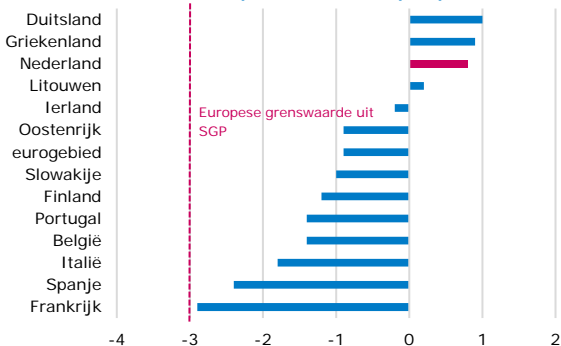
...met name in 2009 zijn de uitgaven door de crisis fors opgelopen, sindsdien zijn ze geleidelijk aan het dalen.

2.1.5. Uitgaven en lastenquote (in procenten bbp)

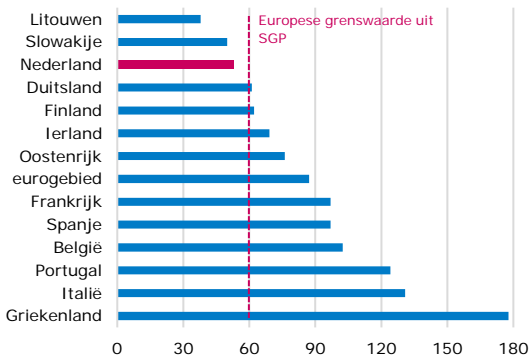
Vergeleken met andere eurolanden staat de Nederlandse begroting er goed voor...

2.1.6. EMU-saldo (% bbp) internationaal perspectief, 2018

Bron: Europese Commissie en CPB

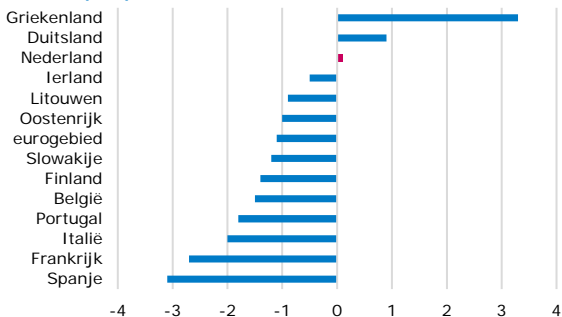
2.1.7. EMU-schuld (% bbp) internationaal perspectief, 2018

Bron: Europese Commissie en CPB

Het structureel EMU-saldo kent een klein overschot.

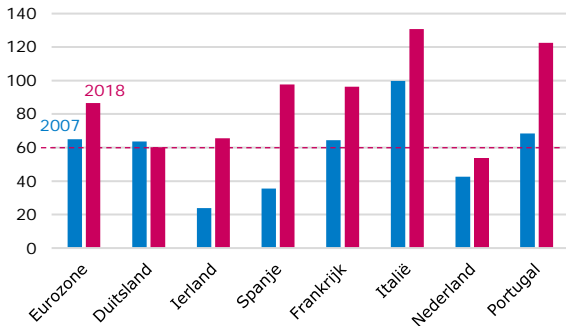
2.1.8. Structureel EMU-saldo (% bbp) internationaal perspectief, 2018

Bron: Europese Commissie en Financiën

Het schuldenniveau van voor de crisis is, net zoals in veel andere lidstaten, nog niet behaald in Nederland.

2.1.9. EMU-schuld lidstaten 2017 en 2018

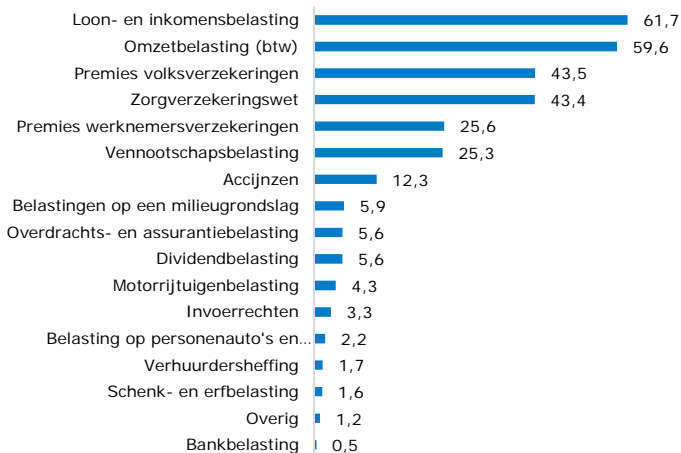

Bron: Eurostat

2.2. Overheidsinkomsten

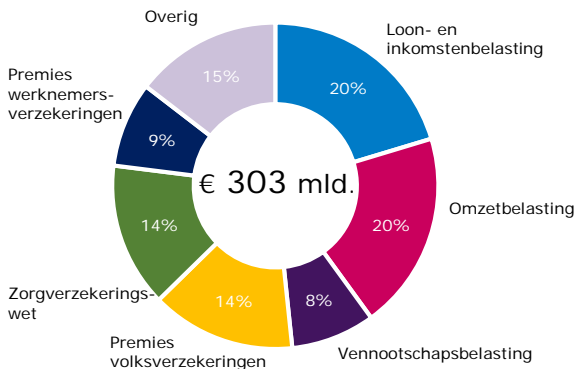

Inkomsten 2019 (in mld.)

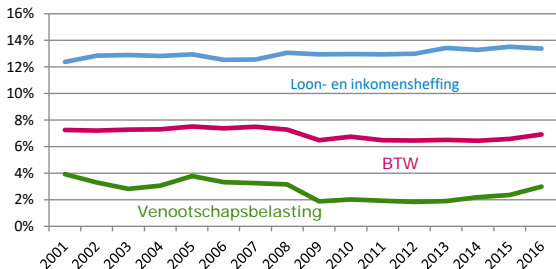
Totaal: 303 miljard

2.2.1. Verdeling overheidsinkomsten 2019

De inkomsten op loon- en inkomensheffing zijn ondanks de crisis de afgelopen jaren toegenomen.

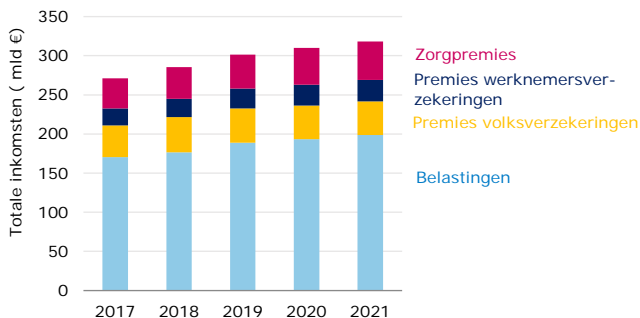
2.2.2. Belastinginkomsten als % van bbp

Bron: Financiën

Belasting- en premie-inkomsten nemen toe...

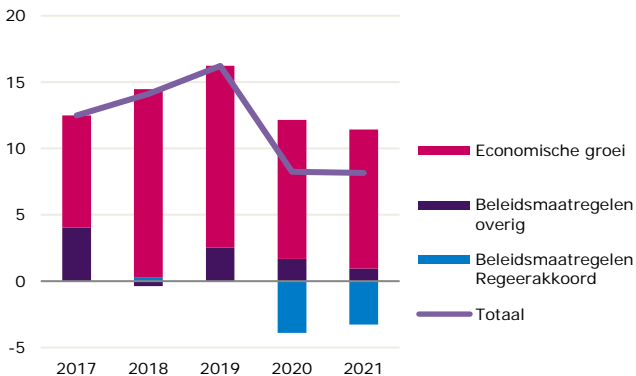
2.2.3. Totale inkomsten

Bron: Financiën

...vooral door economische ontwikkeling.

2.2.4. Jaar-op-jaarontwikkeling inkomsten

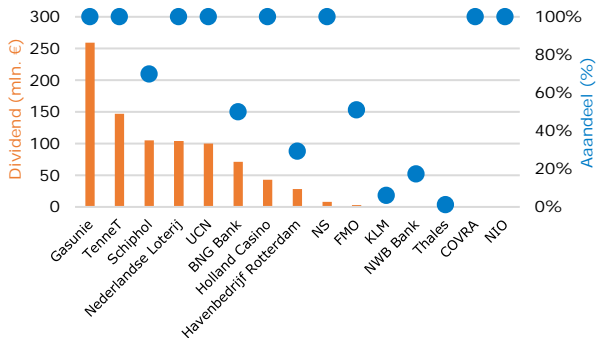
Bron: Financiën

De staat behaalt ook inkomsten uit andere bronnen...

... zoals de staatsdeelnemingen.

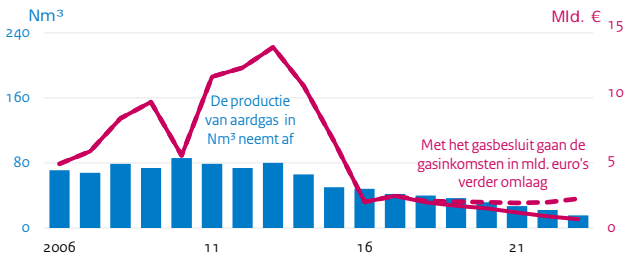
2.2.5. Dividendinkomsten en aandeel Financiën Staatsdeelnemingen, 2017

Bron: Financiën

...en gas.

2.2.6. Gasbaten

Bron: Financiën

2.2.1. Indirecte belastingen

In de genoemde bedragen en tarieven van de indirecte en directe belastingen is het voorgenomen beleid van de miljoenennota 2019 meegenomen.

A. Omzetbelasting (btw)

Producten laag btw tarief:

- Voedingsmiddelen
- Water
- Agrarische goederen en sierteelt
- Geneesmiddelen en hulpmiddelen
- Kunst, verzamelvoorwerpen en antiek
- Boeken en periodieken
- Gas en minerale olie voor de tuinbouw

	2018	2019
Algemeen tarief	21%	21%
Verlaagd tarief	6%	9%

B. Accijnzen

1. Alcoholaccijns en frisdrankbelasting

Per glas

Accijns glas bier	€ 0,09
Accijns glas wijn	€ 0,09
Accijns glas sterke drank	€ 0,21

2. Tabaksaccijns

Shag (pakje 40 gram)	€ 4,36
Accijns sigaretten, 19 stuks (€5,50)	€ 3,63

3. Brandstofaccijns

Per liter, excl. Btw en excl. voorraadheffing

Benzine (Euro loodvrij)	€ 0,79
Diesel	€ 0,50
LPG (1 liter = 0,54 kg)	€ 0,19

2.2.2. Directe belastingen

A. Loon- en inkomstenbelasting

Box 1: Belastbaar inkomen uit werk en woning

2.2.7	Inkomen (jaarbasis)	Belastingtarief 2019 (incl. premie volksverzekeringen)
Schijf 1	tot 20.384	36,65%
Schijf 2	van 20.384 tot 34.300	38,10%
Schijf 3	Van 34.300 tot 68.507	38,10%
Schijf 4	Vanaf 68.507	51,75%

Box 2: Aanmerkelijk belang

Tarief 2019: 25%

Er is sprake van een aanmerkelijk belang als een belastingplichtige al dan niet tezamen met zijn partner een belang (bijvoorbeeld aandelen) van ten

minste 5% houdt in een vennootschap. Hierbij dienen indirecte belangen, zoals optierechten, ook meegerekend te worden.

De belasting in box 2 wordt geheven over het inkomen uit aanmerkelijk belang verminderd met de te verrekenen verliezen. Het inkomen uit aanmerkelijk belang is het gezamenlijke bedrag van:

- de reguliere voordelen, zoals dividend; en
- de vervreemdingsvoordelen, zoals de verkoopwinst op aandelen.

Box 3: Sparen en beleggen

2.2.8. Forfaitair rendement box 3 in 2019	
Heffingsvrij vermogen per persoon	€ 30 360
Rendementgrondslag boven heffingsvrij vermogen:	
	<i>rendement</i>
van € 0 tot en met € 71 650	1,94 %
Van €71 650 tot en met € 989 736	4,45 %
meer dan € 989 736	5,60 %

In box 3 worden inkomsten uit sparen en beleggen forfaitair bepaald. Dit forfaitaire rendement was tot 2017 één vast percentage van 4%, sinds 2017 is het forfaitaire rendement afhankelijk van de hoogte van het totale vermogen. Het forfaitaire rendement wordt belast tegen een tarief van 30%. Daarmee komt de effectieve belasting over het vermogen voor het jaar 2019 uit op 0% voor vermogens tot het heffingvrije vermogen oplopend tot maximaal 1,68%

Heffingskortingen

2.2.9. Heffingskortingen		
	2018	2019
Algemene heffingskorting	€ 2.265	€ 2.477
Inkomensgrens afbouw algemene heffingskorting	€ 20.142	€ 20.384
Maximale arbeidskorting	€ 3.249	€ 3.399
Inkomensgrens afbouw arbeidskorting	€ 33.112	€ 34.060
Afbouwpercentage arbeidskorting	3,6%	6,0%
Ouderenkorting	€ 1.418	€ 1.596
Afbouwpercentage ouderenkorting	n.v.t.	15%
Ouderenkorting hoog inkomen	€ 72	€ 0
Inkomensgrens (afbouw) ouderenkorting	€ 36.346	€ 36.783
Alleenstaande ouderenkorting	€ 423	€ 429
Inkomensafhankelijke combinatiekorting	€ 2.801	€ 2.835
Opbouw inkomensafhankelijke combinatiekorting	6,16%	11,45%

B. Vennootschapsbelasting

2.2.10. Tarieven vennootschapsbelasting			
	Grensbedrag	Tarief 2018	Tarief 2019
Schijf 1	0 t/m 200.000	20%	19%
Schijf 2	200.000 en hoger	25%	24,3%

Innovatiebox

De innovatiebox is ingevoerd om innovatief onderzoek door ondernemers fiscaal te stimuleren. Alle winsten die u behaalt met innovatieve activiteiten, vallen in deze box. Voor deze winsten is het tarief van de vennootschapsbelasting dan:

2019

Tarief 7%

C. Dividendbelasting

Het tarief in de dividendbelasting is 15%.

D. Schenk- en erfbelasting

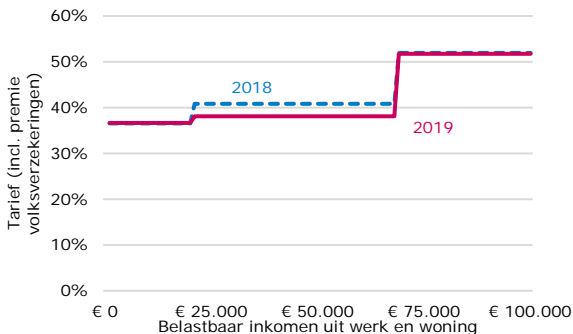
2.2.11. Tarieven schenk- en erfbelasting, 2019			
Grensbedrag	Tariefgroep 1 partners en kinderen	Tariefgroep 1a (achter)klein- kinderen	Tariefgroep 2 overige verkrijgers
0 - € 124 727	10%	18%	30%
€ 124 727 en meer	20%	36%	40%

Wijzigingen directe belastingen

Berekeningen Financiën

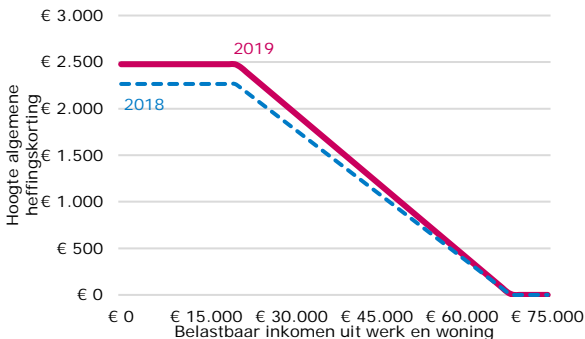
In 2019 dalen de tarieven in box 1..

2.2.12. Tarieven belastbaar inkomen in box 1

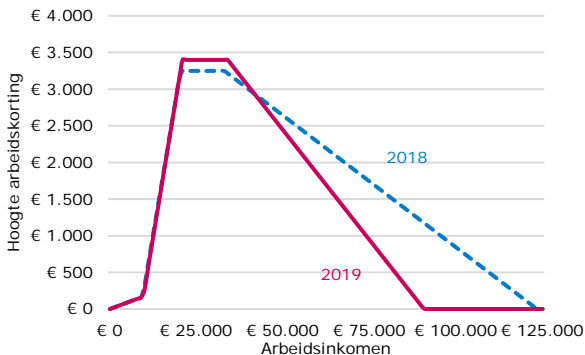
...stijgt de algemene heffingskorting...

2.2.13. Algemene heffingskorting

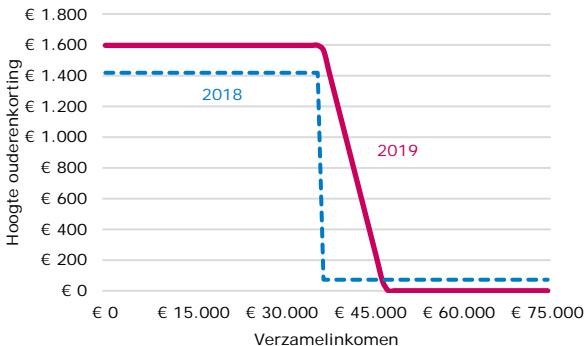
...stijgt de maximale arbeidskorting en wordt deze sneller afgebouwd...

2.2.14. Arbeidskorting

... stijgt de ouderenkorting en verdwijnt de harde inkomensgrens...

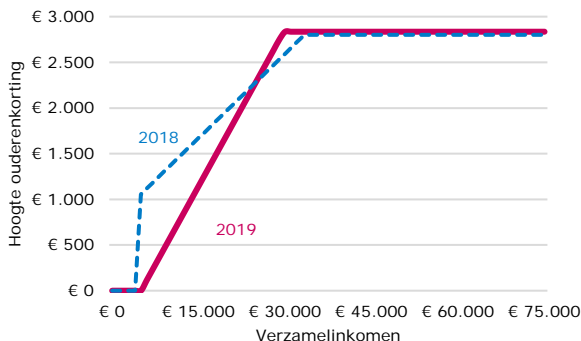
2.2.15. Ouderenkorting

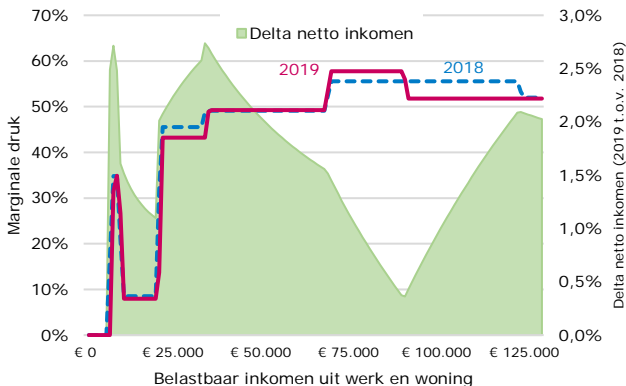
...wordt de combinatiekorting anders vormgegeven...

2.2.16. Inkomensafhankelijke combinatiekorting

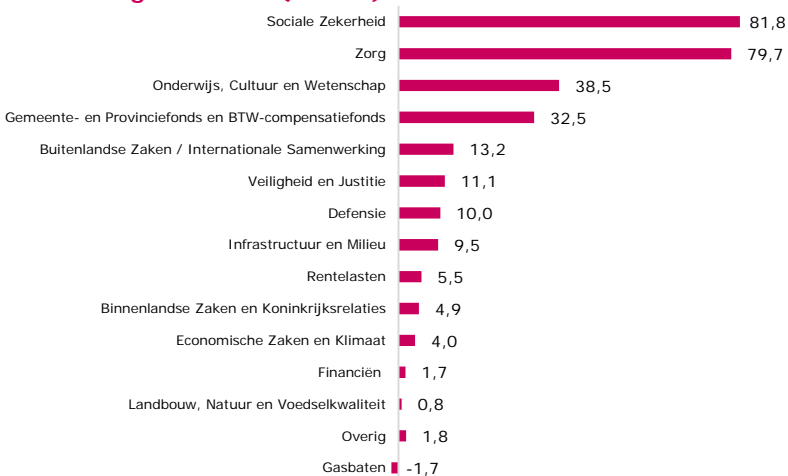
...met effect op marginale druk en toename netto inkomen.

2.2.17. Marginale druk en toename netto inkomen

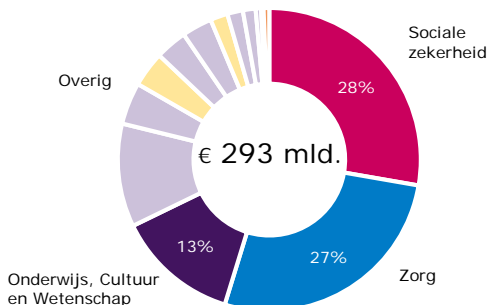
2.3. Overheidsuitgaven

Uitgaven 2019 (in mld.)

Totaal: 293 miljard

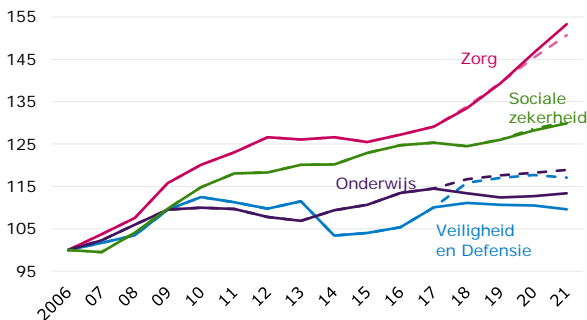
2.3.1. Verdeling collectieve uitgaven 2019

Bron: Financiën

Het kabinet investeert in onderwijs en veiligheid en beperkt de stijging van zorguitgaven.

2.3.2. Ontwikkeling uitgaven met stippellijn effect Regeerakkoord

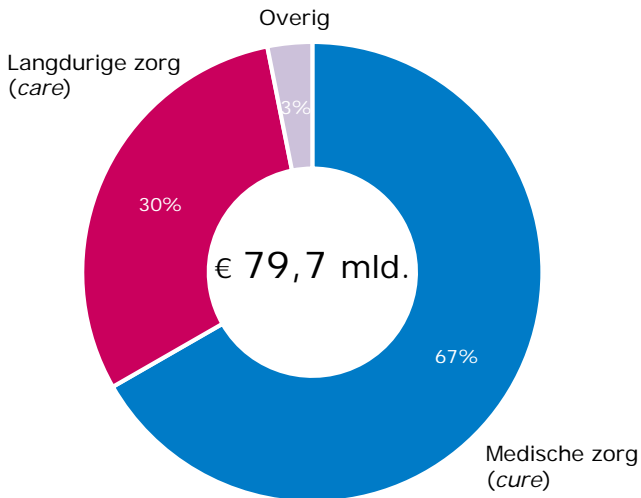

Bron: Financiën

2.3.1. Zorg

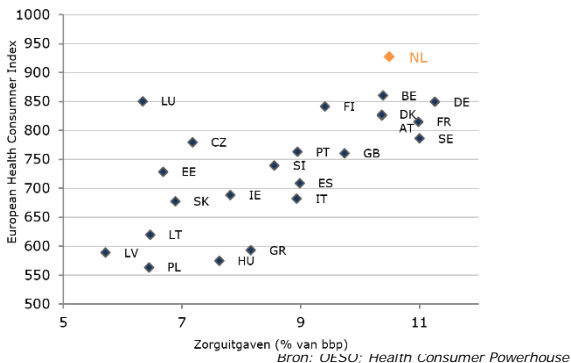

2.3.3. Verdeling uitgaven zorg 2019

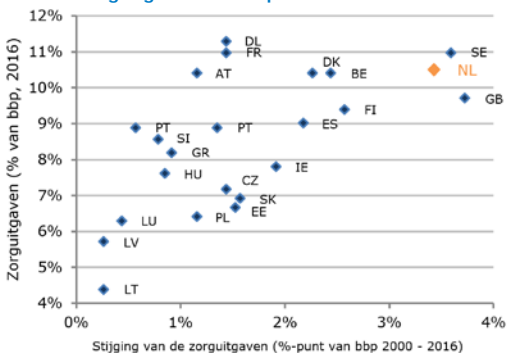
Zorg in Nederland is van goede kwaliteit, maar uitgaven zijn hoog...

2.3.4. Zorguitgaven en kwaliteit van zorg in Europese landen

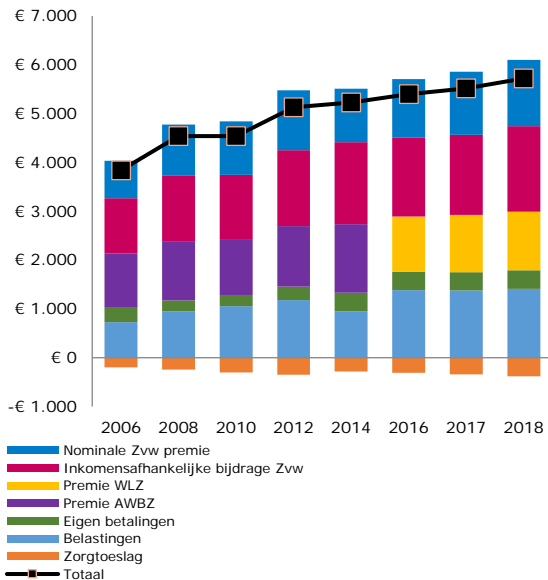
...en deze uitgaven stijgen snel.

2.3.5. Zorguitgaven in Europese landen

Ook gekeken per persoon stijgen de zorguitgaven...*

2.3.6. Zorguitgaven per persoon

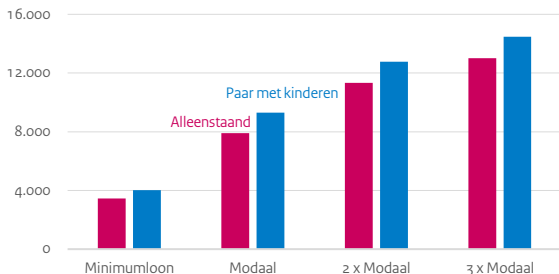

Bron: VWS

* De stijgende zorguitgaven worden het meest zichtbaar in de toename van de eigen betalingen, waaronder het eigen risico. Het aandeel minder zichtbare betalingen, waaronder belastingen en inkomensafhankelijk premies, is echter groter.

... deze bijdrage is afhankelijk van het inkomen.

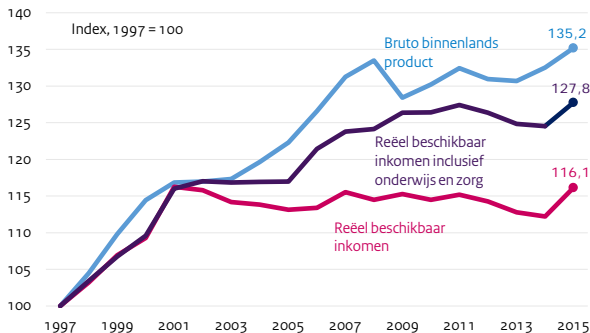
2.3.7. Bijdrage huishoudens aan de zorg

Bron: VWS

De stijging in zorguitgaven beperkt (de groei van) het besteedbaar inkomen van huishoudens.

2.3.8. Ontwikkeling reëel beschikbaar inkomen huishoudens versus bbp

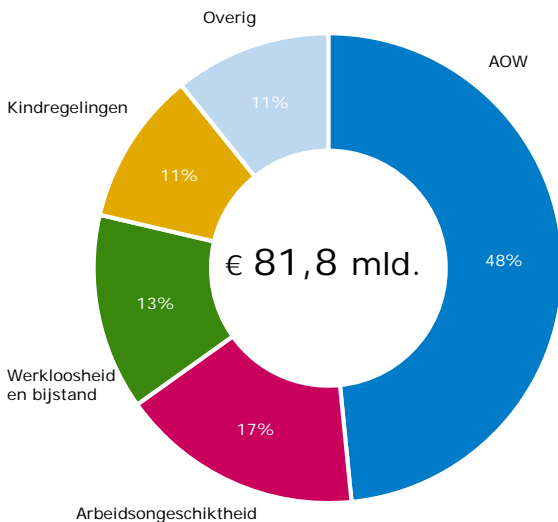

Bron: Miljoenennota 2018

2.3.2. Sociale Zaken en Werkgelegenheid

2.3.9. Uitgaven SZW opgesplitst

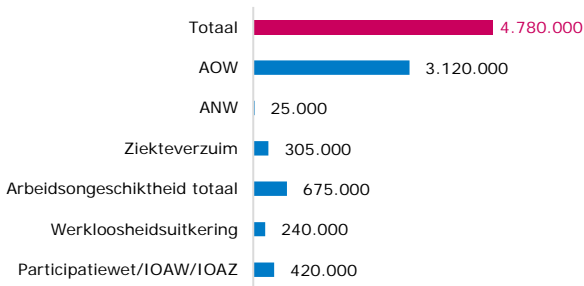

A: Macro-overzicht

Nederland kent 4,8 miljoen economisch inactieven...

2.3.10. Overzicht aantal actieven en inactieven, 2018

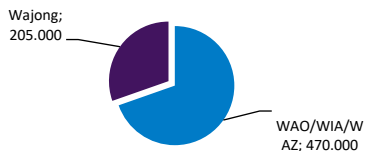
...en 7,1 miljoen economisch actieven...

Bron: CPB

...en van de 675.000 mensen die arbeidsongeschikt zijn, zitten er 205.000 in de Wajong.

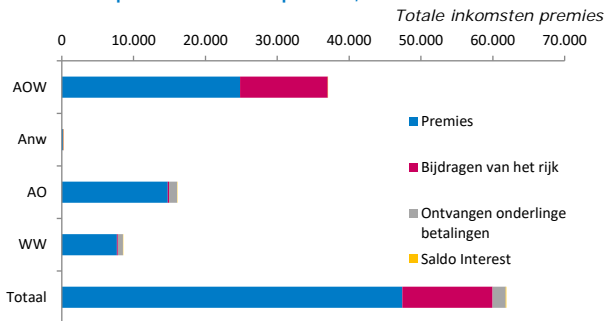
2.3.11 Arbeidsongeschiktheid aantal, 2018

Bron: CPB

De uitkeringen worden voornamelijk bekostigd door middel van premies.

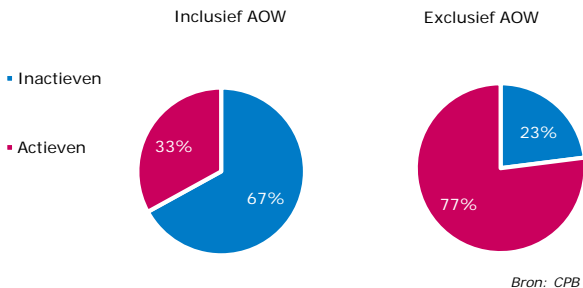
2.3.12 Opbouw inkomsten premies, 2018

Bron: Miljoenennota 2018

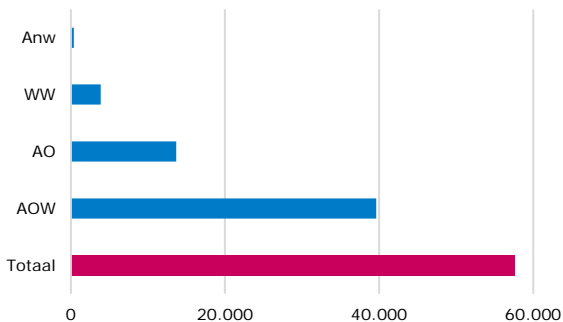
Een groot deel van de inactieven zit in de AOW...

2.3.13 Actieven en Inactieven, 2017

... en AOW beslaat dan ook het grootste deel van de uitgaven.

2.3.14 Uitgaven uitkeringen (in mln.), 2019

Bron: Financiën

B: Micro-overzicht

Een bijstandsuitkering voor een alleenstaande is 983 euro...

2.3.15 Hoogte uitkering per maand, 2018		
	Gehuwd/samenwonend	Alleenstaanden
Netto bijstandsuitkering ²	€ 1 417 ¹	€ 992
Max. vermogen voor recht op bijstand	€ 12 040	€ 6 020
IOAW en IOAZ ³	€ 1 637 ¹	€ 1 265 ⁴
Alle bedragen zijn inclusief vakantie-uitkering		

¹ Uitkeringsbedrag *per koppel*

² Tussen 21 en 65 jaar

³ De IOAW (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) is bedoeld voor oudere langdurig werklozen. De IOAZ (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) is bedoeld voor ex-zelfstandigen van 55 jaar of die noodgedwongen hun bedrijf of beroep moesten beëindigen.

⁴ Betreft alleenstaanden zonder meerderjarige bewoners.

...en een AOW voor een alleenstaande is 1220 euro.

2.3.16 Hoogte AOW-uitkering, 2018	
Situatie van AOW'er	Netto maandbedrag per persoon
Samenwonend en beide AOW	€ 833
Samenwonend en partner geen AOW-leeftijd	€ 1 668
Alleenstaanden	€ 1 219
Alle bedragen zijn inclusief vakantie-uitkering	

Het (bruto) minimumloon voor een 16-jarige is 544 euro.

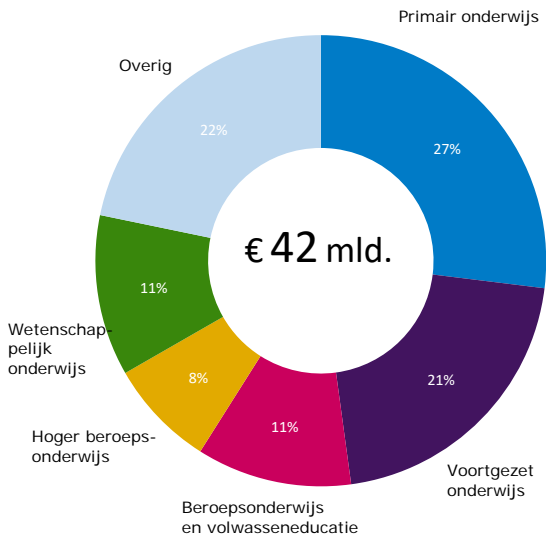
2.3.17. Minimumjeugdloon* , 2018	
Leeftijd	Bruto bedrag per maand
22 jaar en ouder	€ 1 578
21 jaar	€ 1 341
20 jaar	€ 1 105
19 jaar	€ 868
18 jaar	€ 750
17 jaar	€ 623
16 jaar	€ 544
15 jaar	€ 473

* exclusief vakantietoeslag

2.3.3. Onderwijs

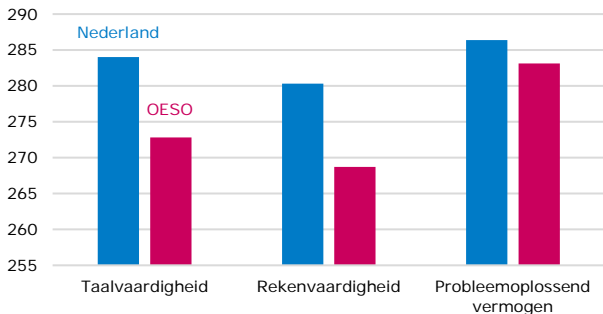

2.3.18 Bruto uitgaven OCW opgesplitst, 2019

De vaardigheden van de Nederlandse bevolking zijn hoger dan het internationaal gemiddelde.

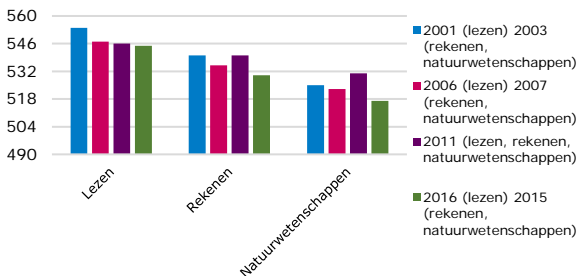
2.3.19. Vaardigheden van de bevolking

Bron: PIAAC

De prestaties van basisschoolleerlingen zijn licht afgenomen...

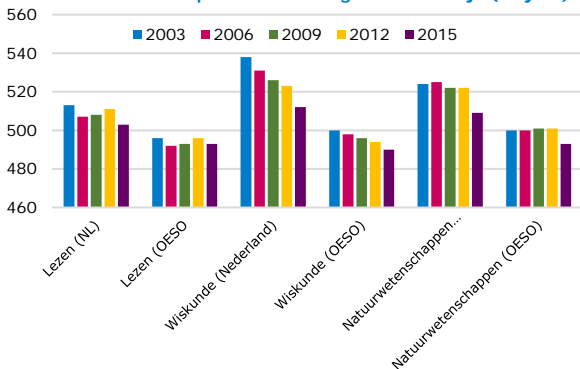
2.3.20. Gemiddelde prestaties primair onderwijs (groep 6)

Bron: TIMSS/PIRLS (IEA)

... net als in het voortgezet onderwijs; dit is ook te zien in de internationale gemiddeldes.

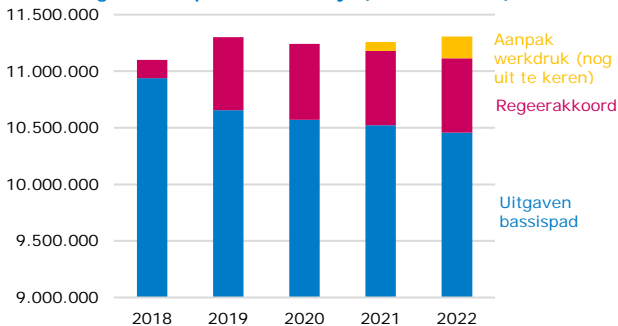
2.3.21 Gemiddelde prestaties voortgezet onderwijs (15 jaar)

Bron: PISA (OECS)

Uitgaven aan primair onderwijs nemen toe ondanks dalende leerlingenaantallen

2.3.22. Uitgaven aan primair onderwijs (in 1.000 euro's)

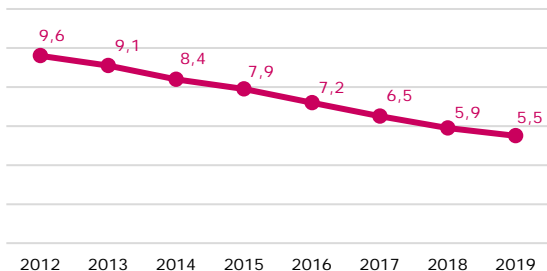
Bron: Financiën

2.3.4. Rentelasten staatsschuld

De rentelasten zullen in 2019 5,5 miljard euro bedragen...

2.3.23. Rentelasten staatsschuld in miljarden euro*

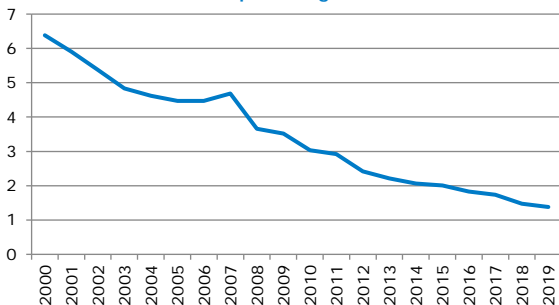

* Stand september 2018

Bron: Financiën

... veroorzaakt door de lage rente...

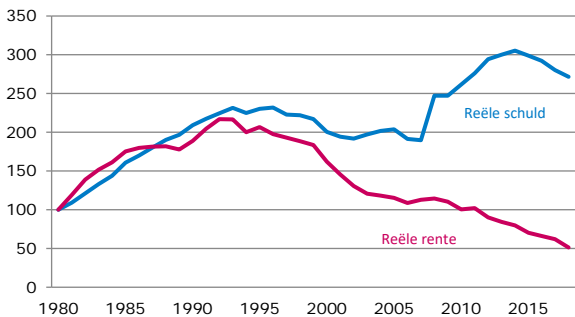
2.3.24. Gemiddeld rentepercentage over EMU-schuld

Bron: CPB

... die er is ondanks de hogere staatsschuld.

2.3.25. Ontwikkeling EMU-schuld en rente (basisjaar 1980)

Bron: CPB

Vormgeving omslag en DTP omslag

The Odd Shop, Amsterdam

Uitgave

Directie AFEP